

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсальэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кьэрал зэгохьэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсаль

Дунэепстэу Кьэрал Зэгохьэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэепстэу цІыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цІыфи зэгохьэныгъи;

мы джэпсальэр сыдигъуи янэгу кІагъэтызэ, мыщ кыщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогу кІэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кІоцІхэми дунэепстэуми кІо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшхьэпэзэ мы зэгохьэныгъэм хэт кьэралхэм ежьымэ ялъэпкьхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ кьэралмэ ялъэпкьхэри кызэкІиубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чІапІи мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкІоным, щагъэцэкІэным фэкъудынхэу,

цІыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цІыф жьугъэхэми лъэпкьхэми язэфэдэ идеал

шапхьэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсальэр.

1-нэрэ пычыгъу

ЦІыф пстэури шхьэфитэу, ялъытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу кьальфы. Акьылрэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ азфагу дэльэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи зэфэдэу фит мы джэпсальэм хэт цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшхьэпэнэу, зыщыц расэм, ышъо, бзыльфыгъэ-хуульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэпкьэу е цІыф купэу кызыхэкІыгъэм, мылькоу иІэм, кызыщальфыгъэм емылытыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкІотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкІэу, кьэрал шхьэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышхьэфитыжьныгъэ (автономие) зимыІи, нэмыкІрэу зы шхьэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сьд фэдэрэ кьэралым ицІыфэу щытми хэтрэ цІыфи зэхэдзыныгъэ фашІы хьуцтэп зыщыц кьэралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу кьэралхэм азфагу щыриІэ статусым кыыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шхьэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуцтэп, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхьэлІэ хъуцтэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэульиин фэдэкІэ удзекІо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуцтэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу кыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи кърал хабзэм ипашъхъэ щызэфэд ыкІи кърал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгущонми кыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шъхъэІэм е кърал хабзэм кырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо кызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыакІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуцтэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ кытыралъхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытельхъэу щыт ухыакІо шъхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралъхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зышигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэухэу, кърал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыяшъо кыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэп, зешІэ лъэхъаным кърал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Іоф зэришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм кыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралъхъэ хъуцтэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шъхъэусыгъончъэу зыри кыхэхІэбэ хъуцтэп, инапэ, ыцІэ кьеІусэ хъуцтэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыш фэдэ кыхэхІэбэныгъэхэм кърал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы кърэли ичІыналъэ шъхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежы икъэрал ахэтэу тэдэрэ къэрал икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу кыгъээзжынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жьалымыгъэ/лые кырахынэу зыхурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишыпкъапІэкІэ политичнэу шымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хьуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу цытынэу.

2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хьунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хьуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбж икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хьульфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым кыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэцэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ зээзгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежмэ я шъхъэфитыныгъэ шыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икьурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жьугъэми къэралыми кьеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мыльку зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имыльку кыІыпхы е хэбгъэны хьуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кымыгъэагъумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылтытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сьд фэдэрэ гъогукІи кылыхъон, кыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхицэнэу, зэхэцэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хьуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежым е фитэу кыыхыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгээ иІ икээрэли цІыф жьугээми Кьыфызэригээпээрэ амалхэр зэхэдзынчээу, пстэуми афэдэу зыфигээшхьэпэнэу.

3. Хьыкумэт Іэшхьэтетныгээм ильабжээр кээралым и цІыф жьугээм ишІоигьоныг ары. А шІоигьоныгээр кэнафэ шьэф шІыкІэм тет хэхиныгээ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигьоныгээхэр шхьэфит-псэфитэу кьызэрэгьэлэгьошьуцт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжь икьугээ цІыф пстэуми афызэІухыгээу, яІэІэтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлээ гьэнэфагьэкІэ кьытырагьээзжырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгьу

ЦІыф жьугээм зэрэшьшым ельытыгээу хэтрэ цІыфи социалнэ кьэухьумэныгээ фэшьяуш. Кээрал кІуачІэкІэ е кээралыгьомэ язэдэІэпыІэкІэ ыкІи хэтрэ кээрэли ежьым игьэпсыкІэрэ иамалхэмрэ яльытыгээу хэтрэ цІыфи фитыныгээ иІ инапэрэ ицІыфыгьээрэкІэ гупсэфэу зэрэзиужьын ыльэкІыцт экономикэ, социалнэ ыкІи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкьоцт амалхэр рагьэгьотынэу.

23-нэрэ пычыгьу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгээ иІ лэжьэнэу, фитэу иІоф кьыхихынэу, зэфагьэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжьэнэу ыкІи Іофынчбагьэм кьыщаухьумэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгээ иІ зэхэдзынчээу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ кьыратынэу.

3. Хэтрэ цІыфи фитыныгээ иІ ежыри иунагьуи цІыфым фэшьошэн псэукІэ иІэу зыгьэпсэун, ищыкІагьэ хьумэ зылыІэсышьяунэу щыт сьд фэдэр социалнэ кьэухьумэныгьэхэмкІэ кІэгьэпытагьэу зы псэукІэ амал кьезытын зыльэкІынэу зы лэжьэпкІэ фэшІу кьыІэрыхьэнэу.

4. Хэтрэ цІыфи фитыныгээ иІ ежы ишІуагьэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ащ фэдэ зэхэцагьэм хэхьэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгьу

Хэтрэ цІыфи фитыныгээ иІ зигьэпсэфынэу, ынэгу зыригьэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжьэгьу пІалээ цІыф фэшьяушэ шапхьэм итэу кьыфагьэпсынэу, пІэлээ гьэнэфагьэкІэ илэжьапкІи кьыратызэ гьэпсэфако дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгьу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгээ иІ ежыри иунагьуи узынчэн, тхьэгьо фэшьяушэ иІэу псэун пае шхыныгьо, шьяушэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгьу ыгьотынэу. Хэти фитыныгээ иІ, Іофынчбагьэ, сьмэджагьэ, фыкьуагьэ, лЫгьобагьэ, шьузэбагьэ, жьыгээ ыкІи ежьым имыІэшІагьэ Іофыгьомэ кьахэкІэу амалынчбагьэ, тхьэмыкІагьэ кьылысэу щытмэ кьаухьумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгээ яІ ялыеу кьыкІэлпыплъынхэу, кьыдэІэпыІэнхэу. Зэрэшэгьэ зэлІ-зэшъуз ибынэуи зэмышхьэгьусэмэ кьальфыгьэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ кьэухьумэныгээ амалхэр язэфэдэу афагьэшхьапэ.

26-нэрэ пычыгьу

1. Хэтрэ цІыфи фит гьэсэнэгьэ зэригьэгьотынэу. Анахь макІэмэ пэублэ ыкІи лъэбжэ гьэсэнэгьээр ахьщэнчээу арагьэгьоты. Пэублэ гьэсэнэгьээр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егьэзыгьоу щыт. Техникэ ыкІи ІэшІагьэ гьэсэнэгьээр хэти фызэІухыгьэцт. Апшээрэ гьэсэнэгьээр зэхэдзынчээу хэти фызэІухыгьэу щытын фэе ежьым исэнауш (талант) ельытыгээу.

2. Гьэсэнэгьээр цІыфым ицІыфыгьэм икьоу зыригьэужьыным фэшІоу гьэпсыгьэу ыкІи цІыф фэшьяушэхэмрэ фитыныгээ шхьаІэхэмрэ афашІырэ уасэр, лытэныгьээр ыгьэлэшыным, кІигьэпытэным фэунэтІыгьэу щытын фэе. Гьэсэнэгьэм цІыфхэр ригьэгьушІун фэе расэ пстэуми, лъэпкь пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гульытэ,

зэгурыIo, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлынэу ыкIи мамырныгъэр кыухъумэным пае Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу щытын фæе.

3. Сабиймэ арагъэгъотышт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр кыхъэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иI цIыф жъугъэ шIэнхабзэ псэукIэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжьэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэпэнэу, шIэныгъэ зыужыныгъэм хэлэжьэнэу ыкIи ар зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иI ежым кыгъэшIыгъэ шIэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ IэшIагъэхэм мълъкоу, пкIэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакIорэр кыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм кыщыхэщырэ цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкIэшъунэу зы социалнэ ыкIи дунэепстэу гъэпсыкIэ системэ щыIэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежы ицIыфыгъэ фитэу ыкIи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цIыф жъугъэми къэралми фишIэжын фæеу пшъэрылхэр иIэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхъапэ ыкIи ифитыныгъэхэр зэрехъэ зыхъукIэ, нэмыкIми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшIыгъээн ыкIи демократичэскэ цIыф жъугъэм зэдыриIэ шэнхабзэр (этикэр), цIыф жъугъэ гъэпсыкIэр, щыIакIэр егъэшIокIоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшIэу къэрал хабзэкIэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытышт.

3. Сыдэуштэуи орэхъу, мы цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхъэпэ, зепхъэ хъуштэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурыль-гурышIэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшIуекIоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм кыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаIo хъуштэп мыщ кыщиIотыкIыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыIэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыри фитыныгъэ риты фэдэу.
